

STRÖMMAKÖP GAMMELGÅRD

– FRÅN RADHUS I KÖPENHAMN TILL SKOGSTRÄDGÅRD I SMÅLAND

CHRISTINA MEYER

År 2015 köpte vi en gammal gård och flyttade från livet i storstaden nära Köpenhamn till en liten by mitt i skogen i Småland. Vi längtade efter tystnad, ett lugnare tempo, att vara nära – eller mitt i – naturen och att kunna experimentera med en mer hållbar livsstil med bland annat en större produktion av egen mat. Vi var nyfikna på skogsträdgårdsodling och ville gärna testa om det faktiskt går att producera riktig mat i en skogsträdgård.

Det var inte bara det där med matproduktionen som satte igång det hela. Vi var trötta och ledsna över det liv vi levde – med jobb som ofta verkade meningslösa och alltid var stressande. Med hög inkomst och lika hög konsumtion men med väldigt lite glädje. Utöver att vi betalade skatt, gjorde vi överhuvudtaget nytta? Kunde vi med ett annat sätt att leva bidra mer positivt till världen och inte bara till vår egen lycka?

Samtidigt ville vi gärna göra någonting som inte bara ökade vårt eget privata positiva fotavtryck och/eller reducerade vårt negativa fotavtryck. Om vi kunde inspirera andra till att också ställa om från

hög konsumtion till ett mer hållbart liv genom att dela med oss av våra erfarenheter, misstag och positiva upplevelser så ville vi gärna göra det. Det är så mycket fokus på vad som behöver ändras på systemnivå, av regeringar och internationella aktörer – vilket är bra – men det fattas fokus på hur vi individuellt genom lägre konsumtion och större medvetenhet om resten av jordklotets varor kan bidra positivt till en mer hållbar framtid. I praktiken!

En del av vår frustration berodde på att systemen, politikerna och organisationerna inte verkar fatta att det behövs radikala förändringar. Om vi inte skulle bli deprimerade och frustrerade behövde vi göra någonting mera radikalt själva.

Vi påbörjade redan när vi köpte gården en hemsida och blogg där vi delar med oss av våra experiment och projekt. Sedan har föreläsningar, studiecirkel och visningar av först och främst skogsträdgården kommit till.

Vår målgrupp är egentligen inte Åters läsare. De flesta av er är redan igång med en livsställning – och har troligen kommit längre än vad vi har. Vår målgrupp är de som fortfarande är där vi var. Herr och fru Danmark – Herr och fru Svensson. Mest de som också är trötta

1. Utgångspunkten för den blivande skogsträdgården var en igenväxt hästhage – med mycket asp, nässlor och kvickrot. 2. Vi fördelade jorden för hand – vi ville inte ha in fler tunga maskiner. 3. Efter ett år var träden fällda, dammen grävd och jorden från dammgrävandet klar att fördelas.

på sina liv men som inte riktigt vet hur de kan ta steget mot ett annat, mer hållbart liv. Därför att det känns farligt, riskabelt och svårt. Därför att de tror att de inte kan. Därför att det är ”fult och stökigt” – vilket bryter mot den dominerande normen om att allt och alla ska vara snyggt och snygga.

Hur når man den målgruppen? Vi tror att det bland annat handlar om att vara ärlig. Om vad som krävs – men också om hur mycket man kan, även om man bara är en storskoleakademiker i medelåldern utan nämnvärd erfarenhet av bygge, odling och höns.

Vårt första år på Gammelgård

Gammelgård är – som namnet säger – en gammal gård. Troligen byggd i början av 1800-talet, men vi vet inte exakt när. Olika renoveringar av bostadshuset har gjorts de senaste 30 åren, men resten var ett totalt kaos. Byggnader i förfall och en helt igenväxt tomt på 11 000 kvm.

Vi började med att täcka hål så att vädret inte skulle skada de olika byggnaderna. Och vi började lära känna tomten – var finns det sol, värme, kyla, lä etc? Och så började vi lära känna lokalsamhället i den lilla byn, där Gammelgård ligger precis i mitten. Tio hus finns det – och många av dem som bor här har bott här hela livet och deras föräldrar och far- och morföräldrar före dem. Vilket verkligen ger respekt när man som vi redan har bott på 6–7 olika ställen i livet. Här måste det finnas mycket erfarenhet om att leva – och trivas – på landet!

”Efter 2–3 månader bjöd vi in hela byn till fika en solig eftermiddag i pingst. Nästan alla kom.”

Som utlänningar och inflyttare ville vi gärna sträcka ut en hand – så efter 2–3 månader bjöd vi in hela byn till fika en solig eftermiddag i pingst. Och nästan alla kom. Från bebisar (det finns många barn i byn) till den äldsta som hade bott större delen av sitt 90-åriga liv i byn. Det blev början till ett fantastiskt bra grannskap med otroligt hjälpsamma människor. Som alltså också har varit positiva inför de ibland lite konstiga projekt vi har påbörjat. Som nu etableringen av en 1000 kvm stor skogsträdgård precis vid vägen där alla kan se vad vi håller på med.

Efter det första året drog vi igång på allvar. Drömmen var bland annat att få egen erfarenhet av skogsträdgårdsodling och testa om det gick att producera rejäl mat också i örtskiktet i en skogsträdgård.

Eller om det mest ger biologisk mångfald och kräver att man fortfarande köper grönsaker eller producerar dem i mer monokulturella och/eller ettåriga system.

Varför en skogsträdgård?

Filosofin bakom skogsträdgårdsodling är att producera mat i ett flerårigt system med stor mångfald av olika typer av växter: träd, buskar, nötter, kryddväxter och fleråriga grönsaker. Den stora mångfalden av växter gynnar en mångfald av insekter, fåglar och smådjur – och de fleråriga växterna binder in kol i sina vedartade delar och rötter. Alltså matproduktion som gynnar biologisk mångfald och kolinlagring.

Vi ville testa om det faktiskt gick att producera fleråriga grönsaker i ett sådant system – och vi ville testa om ett helt vanligt medelålders akademikerpar från storstaden, utan projektmedel och utan extern hjälp, kunde etablera en högproducerande skogsträdgård.

Sedan var ambitionen redan från början som sagt att dela med oss av våra erfarenheter till andra utan kunskap och erfarenhet av skogsträdgårdsodling – vilket har haft stor betydelse för designen av skogsträdgården. En design som utgick från platsen, våra syften, och våra resurser och prioriteringar. Allt detta är bra att tänka igenom innan man påbörjar ett så stort och långvarigt projekt.

Utgångspunkten för Gammelgård skogsträdgård

Det som nu är vår skogsträdgård var tidigare en helt igenväxt häst-hage – där inga hästar hade betat på många, många år. Kanske 40–50 år? Ingen hade rört området på den tiden, och mitt i Smålands skogar hade det såklart blivit en skog med björk, asp, gran, nässlor, fräken, sälg, vildhallon – och kopiösa mängder kvickrot. Om man bortser från nässlor och vildhallon var det inte mycket ätbart där. Mångfalden var också lite begränsad – området var inte så annorlunda jämfört med den omgivande skogen. Så introduktion av flera olika typer av växter skulle i alla fall öka mångfalden. Så långt allt gott.

Området lutade norrut, i den nordligaste delen var det väldigt sankt, och en gammal lada skuggade för den sena eftermiddagssolen. Inte precis ett idealiskt skogsträdgårdsområde. Men det var nära uppfarten, huset och köket. Norr om detta område finns en söderslutning med lä, men den ligger alldeles för långt från bostadshuset och vi insåg snabbt att vi inte skulle använda skogsträdgården dagligen om den var så långt borta. Detta var ett viktigt kriterium för oss, eftersom daglig skörd av fleråriga grönsaker var ett delmål.

Vårt fokus på örtskiktet

På något sätt har skogsträdgårdar kommit att framstå som "arbetsfri matproduktion som gynnar mångfalden och klimatet". Det första ordet tror vi inte på. I alla fall inte om man vill ha ett producerande örtskikt. Troligen är det mer "arbetsfritt" om det är från träden man vill ha den största skörden. Att det krävs mycket arbete är en av orsakerna till att det är så viktigt att känna efter vad det är man vill med sin skogsträdgård innan man påbörjar anläggandet. För oss har slutsatsen i alla fall varit att om man vill odla grönsaker ska man antingen investera mycket arbetstid i början eller acceptera att det tar många år innan man har ett producerande örtskikt. Och även om man accepterar en lång anläggningstid ska man fortfarande investera arbetstid. Har man varken tid eller arbetstid och fortfarande gärna vill producera grönsaker i sin skogsträdgård ska man bara anlägga en liten skogsträdgård.

Om vi skulle ha en skogsträdgård som hade en rejäl grönsaksproduktion och som samtidigt tilltalar – eller i alla fall inte skrämmer bort – vår målgrupp bestående av "vanligt folk" var vi tvungna att förhålla oss till de stora mängderna "ogräs", som mestadels bestod av kvickrot, nässlor, fräken och vildhallon. Särskilt kvickrot är väldigt konkurrenskraftigt gentemot grönsakerna på både näring och vatten – och så ger kvickrot ett väldigt "stökigt" uttryck, vilket helt säkert inte tilltalar en stor del av vår målgrupp.

Vi började med att fälla träd

Vi tog ner de flesta träden – framför allt asp och björk – inne i området. Varför det? Vi är inte vana vid att fälla träd – faktiskt fällde Steffen sitt första träd på Gammelgård! Och att ta ner träden EFTER att vi hade planterat små nya träd och buskar UTAN att de gamla träden skulle falla på de nya var för avancerat för oss. Sedan var vi osäkra på hur mycket rotskott aspträden skulle skicka ut när vi fällde dem och vi ville gärna ta reda på detta innan vi hade planterat in en massa nya växter. Och björken var vi nästan säkra på skulle konkurrera för mycket om vatten. Vi har sandjord och under torra somrar vill vi inte att en massa björkar ska stjåla allt vatten. Vi har senare erfart att det

4. Vi har kvävt kvickroten med flera olika metoder. Mest användbar för oss har varit potatisodling i hö. 5. Där vi lade jorden från dammen sådde vi grön gödsling direkt efter. Fantastisk insekts effekt – och vackert var det också. 6. Klart för att plantera bärbuskar – och täcka kvickrot i en gång till.

var rätt tänkt: vi lämnade en jättestor björk i utkanten av området och under den växer precis ingenting.

Sedan fick vi en lokal entreprenör att gräva en damm i det sankaste området norr om den blivande skogsträdgården. Han lade massorna från grävandet i en stor hög mitt i området, och sedan var det bara att börja med skottkärra och spade. Vi hade gjort en grovskiss på papper med placering av ett antal träd och gångar däremellan som verkade logiska (mellan ladan och pumpen, mellan ladan och vägen, mellan pumpen och utgången mot huset etc), och nu trampade vi gångarna och placerade massorna från dammgrävandet i terrasser så att området inte lutade lika mycket norrut längre.

Grannarna var en aning skeptiska – skulle vi inte ha hjälp av en grävmaskin? Men vi ville inte ha in flera tunga maskiner som skulle komprimera jorden. Så det fick ta den tid det tog. Vilket var ett par månader och många timmars arbete. Nu hade vi bar jord i en del områden och kvickrot i resten. Vi sådde grön gödsling i barjorden och

började täcka med tidningar och ensilage i kvickrotsbäddarna, där vi också odlade potatis. Mer skepsis från grannarna.

När sommaren kom och det hela blommade gult, rött, blått och vitt av bovete, blodklöver, lin, käringtand, honungsfacelia m m var de inte så skeptiska längre. Så DET var en skogsträdgård. Mycket vackert! Insekterna surrade så att det hördes när man gick förbi på vägen. Och så fint och öppet det hade blivit – och nu såg man den gamla ladan mycket bättre när vi hade fällt alla träden.

Nja, det var inte så vi hade tänkt att det skulle fortsätta se ut! Och året efter – 2017 – påbörjade vi planteringen av träd och buskar.

Det tar tid att anlägga en skogsträdgård

Vi har som nämnts mycket kvickrot på Gammelgård. Och det har haft betydelse för hur snabbt vi har kunnat plantera in särskilt de fleråriga grönsakerna som är mest känsliga för konkurrens om vatten och näring.

I alla fall har vi låtit det ha betydelse. Man kan ju välja att strunta i det och plantera in grönsaksplantorna innan man har kvävt kvickrot. I så fall ska man antingen kämpa med ogräsrensning mellan plantorna eller låta plantorna konkurrera med kvickrot. Kvikrot är jättebesvärlig att rensa bort mellan etablerade plantor – och att låta grönsaker och kvickrot kämpa var inte ett alternativ för oss. Vi tror helt enkelt inte på att det ger bra skörd – och så skulle det också ge ett väldigt ”stökigt” utseende. Båda två vore resultat som var kontraproduktiva för våra mål om hög skörd och inspiration för folk med ”vanliga” trädgårdar.

Så i alla bäddarna har vi kvävt kvickrot helt innan vi planterade

in grönsaksplantorna. Det tar två år i bäddar med mycket kvickrot. Ett år med tidningar, potatis och halm/hö/ensilage och ett år med andra ettåriga grönsaker som täcker bra – till exempel squash. 1–2 nya bäddar om året ger lagom med jobb och lagom med potatis/squash.

Mycket tid för anläggandet av en skogsträdgård skulle många nog säga. Kanske det, för många. Inte för oss. Vi vill det här. Det är inte på skoj. Det behövs alternativa sätt att odla mat. Det behövs seriösa experiment med skogsträdgårdsodling. Det behövs kunskapsbyggande. Det

behövs inte fler påbörjade skogsträdgårdar som aldrig blir mer än påbörjade och som aldrig kommer att producera ordentligt. Och det behövs projekt där vanliga människor prioriterar den tid det tar för att göra det ordentligt. Allting behöver inte heller gå så snabbt. Våra hjärnor trivs inte med att allting går så snabbt. För oss är skogsträdgården också ett ställe att tänka långsiktigt och på framtiden. Prioritera framtiden på riktigt och inte bara ha skoj i nuet. Göra någonting på riktigt själva och inte bara lita på att andra fixar problemen. Plantera träd och förbereda odlingar som ska producera mat i många, många år. Och vi behöver

– som människor – jobba med projekt som är långvariga.

Medan vi väntade på att kvickrot skulle dö tränade vi på att producera fleråriga grönsaksplantor från frö och sticklingar till skogsträdgården. När bäddarna är klara att plantera grönsaksväxterna i behövs det många plantor. Seriöst många plantor. Om man inte är mycket rik (det är vi inte ...), så får man göra dem själv.

Och även om vi gör många plantor går det ju inte att täcka hela området med plantor med en gång. Men det gör inget – vi täcker jorden

”När bäddarna är klara att plantera grönsaksväxterna i behövs det många plantor. Seriöst många plantor. Om man inte är mycket rik (det är vi inte ...), så får man göra dem själv.”

7. Efter ett år med tidningar och flis i gångarna fick vi reparera med flera tidningar och mera flis. 8. Efter kvävningen av kvickrot påbörjade vi inplanteringen av fleråriga grönsaker. Rätt så gles i början – därför täckte vi mellan plantorna. 9. Fyra år efter att vi såg den igenväxta hästhagen för första gången började skogsträdgården se ut som en ung skogsträdgård. 10. Ett av de mer ovanliga träden levererar mispelfrukt.

11. Sju år efter att vi flyttade hit har vi en skogsträdgård som känns som en riktig skogsträdgård. Färdig blir den nog aldrig ...

mellan plantorna med gräsklipp (från egen tomt och från grannarna innan de också började täcka med gräsklipp i bäddarna ...), vallörtsblad, löv ... vad vi har av organiskt material. Med tiden komposteras det och bidrar till att förbättra jorden genom att öka mullhalten. Och under tiden växer grönsaksväxterna till och täcker bäddarna. De första åren medan de fleråriga grönsakerna växer till i bäddarna har vi också ettåriga grönsaker i skogsträdgården – och gärna kvävefixerande sådana, som gråärtor och bönor. De ettåriga grönsakerna kommer inte att odlas permanent i skogsträdgården. Efter hand som denna fylls med fleråriga växter får de flytta till det ettåriga odlingssystemet i köksträdgården.

Vi experimenterar med många olika fleråriga grönsaker som vi inte kände till innan. Gode Henriks målla är en klar favorit som ger mycket – och mycket användbar – skörd, men också olika syror, hostor, rankspenat, flerårig kål, strandbeta och svartrot. Detta är plantor som vi nu odlar på olika ställen i skogsträdgården och också vänjer oss vid att använda i köket.

Eftersom gräs på Gammelgård är detsamma som kvickrot har vi det inte i gångarna. Med kvickrot i gångarna skulle vi också ha kvickrot i bäddarna. Därför har vi valt att täcka gångarna med tidningar och flis. Det tar också ett par år innan kvickroten är helt borta, så även här har vi behövt lägga ner en del arbete.

Vi är långt ifrån färdiga med etableringen av skogsträdgården här sex år efter att vi planterade de första fruktträden och bärbuskarna. Men nu har vi kommit till finjusteringen. Nu vet vi mer om vilka plantor bland de mer än 150 olika arter vi har planterat som trivs här hos oss, hur stora de blir, vilka vi faktiskt äter och vilka vi inte gillar. Nu flyttar vi runt och gör även om enstaka bäddar helt. Det är bra. Vore ju tråkigt att vara färdig!

När vi våra mål?

Gammelgård skogsträdgård börjar se ut som en ung skog. Och vi skördar massor med mat! Också grönsaker från örtskiktet. Grannarna börjar förstå vad en skogsträdgård är – ja, grannen mitt emot har även påbörjat sin egen lilla skogsträdgård. Sedan 2019 har vi börjat ta emot besökande i skogsträdgården och 2022 – det första "normala" året efter covid-19 –

har vi haft många besökare. Vi var för första gången med i Tusen trädgårdar och Lands Öppen trädgård – vilket var jätteroligt därför att det också kom många som inte var vana vid skogsträdgårdar. Vi får också besök av en del trädgårdsföreningar. I tre år har vi haft en studiecirkel där inträdesbiljetten var ett krav på att man skulle påbörja anläggandet av en egen skogsträdgård. Så nu är 8 nya skogsträdgårdar på gång i kommunen – och vi har ett lokalt skogsträdgårdsnätverk som inte fanns innan. Samtidigt är Steffen med i administrationsgruppen i det större nätverket Skogsträdgårdsodlarna på Facebook

och driver Skogsträdgårdskartan med fler än 60 skogsträdgårdar i Sverige och Norge som tar emot besök och gärna utväxlar erfarenheter.

Allt detta känns meningsfullt. Och det tar bort en del av desperationen över hur inkompetenta stater, politiker och organisationer verkar vara inför de enorma problem vi står framför. Det känns – även om bara i liten skala – resiliensuppbyggande. Det behövs – kriserna kommer bara att bli värre.

CHRISTINA MEYER bor med Steffen Meyer på Strömmaköp Gammelgård i södra Småland. De jobbar deltid som korrekturläsare och tandläkare och resten av tiden med att bygga upp skogsträdgård, köksträdgård, äppellund och nötlund och med att renovera de gamla byggnaderna. Besök dem gärna på plats under sommaren. Hemsida: www.gammelgaard.se. Mejl: mail@gammelgaard.se.